

**SZÁLLÁSI ÁRPÁD:
PUDER SÁNDOR (1899–1955)¹**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

A Budapesti Orvosi Kör 1903. február havi ülésén Glück Gyula tartott előadást az orvostudomány és a szépirodalom kapcsolatáról. Mondanivalóját főleg a német és francia nyelven eláradt betűtengerből halászta ki, mert Lombroso (majd Freud) hullámverő hatására szinte csillapíthatatlanul gyűrűztek az irodalomban és a történelemben az orvosi értelmezések, s Hamlettől Wertherig, Napóleontól Nietzscheig minden „rendkívüli” megkapta az őt megillető utópatodiagnózist. Glück szerény értekezését a Gyógyászat közlésre érdemesítette.

A szellemi halászat e rokonszenves magányosa hálóját a honi közegbe is belemerítette, s különös örömmel emelte ki Arany János balladaalakjainak csillogó kincsét, nem említve (azaz nem tudva), hogy Petőfi csillagpárja úgymond a Windischmann-féle közkeletű orvosi bűnelmélet hatása alatt állott. Kellő tisztelettel vetette ezt utólag szemére Puder Sándor, aki avatott tollal írt később művelődés- és irodalomtörténeti tanulmányt a medicina és a literatura bella relációjáról.

A Windischmann-hatás természetesen mellékes Ágnes asszony és remek balladatársainak a művészi megítélésében, mindenesetre érdekesek ezek a támpontra kész aspektusok. Glück előadásából kiérezhető, hogy kedves költőjének a nevéhez körítette az egészet, ám anno 1903 nem állott szerencsére egyedül az orvosok között az ő Arany-rajongásával. Például Pándy Kálmán (szintén a Gyógyászat 1903. évfolyamában) Arany-idézetet tűzött mottóul az egyik kriminálpszichikai tanulmánya fölé, jelezvén a szépirodalom jelenlétét a hazai orvosi szakirodalomban.

Érdekesképpen ebben az esztendőben születtek a világirodalomban olyan patologizálható remekművek, mint Thomas Mann 'Tonio Kröger'-e, avagy Ady Endre 'Szemlélődés' című verse.

A tüdőgyógyász Puder nemcsak bírálója, de élesztgetője, majd továbbfolytatója Glück kezdeményezésének. Ő maga mindkét műzának hódolt, azaz orvos és író, egyszóval orvosíró volt. Tüdőgyógyászati munkássága feltétlenül méltatásra érdemes, a 'Szépirodalom és orvostudomány' című könyve magyar nyelven az egyetlen ilyen érdemleges összefoglalás, az 'Állapota kielégítő... szubjektív kórtörténet' pedig szépirodalmi értékkel bír, Karinthy Frigyes ajánlotta kiadásra, divatos, témagyanú-oszlató előszó kíséretében.

Szóval a szubjektív kórtörténet nagyon megtetszett Karinthy Frigyesnek, aki akkor még nem sejthette, hogy ő is megjárja-megírja majd a saját kálváriáját nagyszerű koponyája körül. Az 'Állapota kielégítő' a Genius Kiadónál jelent meg 1930-ban, Karinthy előszavával. A parnasszust jelentő 'Nyugat'-ban egy volt medikus, Illés Endre írt róla fenntartásokkal, de azt elismeri, hogy „Puder megírta azt: mi az embernek lenni, s mi az betegnek lenni. S mindezekén túl megírta még azt is: mi az orvosnak lenni.” Jobban tetszett német fordításban Stefan Zweig osztrák írónak, levél tanúskodik róla, hogy tárgyalt a majna-frankfurti Hippokrates kiadóval a könyv megjelentetése érdekében. Az akkor következő barnainges időkben azonban egy írónál már csak egyetlen szempont számított: a származás. Így nemhogy a beajánlott könyv nem jelenthetett meg, de még a világhírű ajánlónak is menekülnie kellett.

Sikere volt viszont Londonban és Amerikában. Mikor a kitűnő tüdőgyógyászt a Vajda János (irodalmi) Társaság a tagjai sorába választotta, székfoglaló előadásának címe ez volt: 'Mit köszönhet az irodalom az orvostudománynak?' Az előadás kibővítve, Győry Tibor előszavával, valamint 'Szépirodalom és orvostudomány' címmel könyv alakban is megjelent. A regős énekektől az orvosi rigmusokig, a fonák nemi ösztönöktől a perdita költészetig, Shakespeare-től Freudig, világnagyságoktól azóta elfelejtettekig tárgyalja a medicina és a irodalom egymásba kapaszkodását, az orvosokból lett írókat, a legjobb elmeorvosoknál is pontosabb Dosztojevszkij-féle lélekelemzőket.

A 'Kikapcsolódás-üzemszünet-halál' című élet-halál filozofikus műve 1939-ben jelent meg, az előzőnél kevesebb sikerrel. Ugyanakkor emlékezett meg a 'Gyógyászat'-ban nagy felfedezőjéről és a még felfedezésre váró íróról, Karinthy Frigyesről. Paracelsus-füzete Paracelsus, Theophrastus Bombastus von után – amely először a 'Gyógyászat' hasábjain, majd a Vajda János Társaság kiadványában jelent meg – érdeklődése mindinkább a szellem- és az orvostörténet felé terelődött. Paracelsus-füzete a nagy orvosreformátor tudományos jelentőségén kívül főleg Magyary-Kossa, Vámosy István, Szathmáry László és Elekes György ez irányú munkáira utalva Paracelsus magyar vonatkozásaival foglalkozik. Ezek alapján túlzás őt (ahogy a Magyar Életrajzi Lexikon teszi) Paracelsus-kutatónak feltüntetni.

A pulmonológus Puder Sándort szűkebb szakmája számon tartja. Ha szépirodalmi állapota emlékeztünkben nem kielégítő, érdemes újraolvasni könyveit. Csak ne lennének olyan reménytelenül ritkák és szerfelett beszerezhetetlenek.

¹ Forrás: Szállási Árpád: Puder Sándor, a pulmonológus orvosíró. In: Magyar írók orvosai és a magyar orvosírók. Piliscsaba, 1998. pp. 97–98.

Puder Sándor néhány nagyobb írása (– a szerk. összeáll.):

Puder Sándor: Állapota kielégítő. Szubjektív kórtörténet. Karinthy Frigyes előszavával. Bp., 1930.

Puder Sándor: Szépirodalom és orvostudomány. Művelődéstörténeti és irodalomtörténeti tanulmány. Győry Tibor előszavával. Bp., 1933. 138 p.

Puder Sándor: Mit köszönhet az irodalom az orvostudománynak? = Orvosi Hetilap, 1933. pp. 718–720, 742–744, 766–768, 790–792, 814–816, 862–864. Önálló kötetként is megjelent: Bp., 1933. 68 p.

Puder Sándor: Élet és Halál játéka a betűvel. Az orvostudomány betörése a szépirodalomba. = Literatura, 1934. No. 2 pp. 29–31.

Puder Sándor: Szépirodalom és orvostudomány. = Közegészségügyi Értesítő, 1934. No. 2. pp. 19–20.

Puder Sándor: Karinthy Frigyes. = Gyógyászat, 1939. pp. 29–30.

Puder Sándor: Kikapcsolódás-üzemszünet-halál. Bp., 1939.

Puder Sándor: Emberöltőnk orvosi kutatásai. = Egészség, 1940. pp. 91–100.; Prax. Med., 1940. pp. 249–256, 300–307.; Gyógyszerészi Hetilap, 1941. pp. 213–215, 224–226, 237–238, 246, 254.

Puder Sándor: Lángeszű tüdőbetegek. = Buvár 1941. pp. 528–530.

Puder Sándor: Paracelsus. Paracelsus magyar vonatkozásaival. Bp., 1942. 38 p.

Puder Sándor: Zseniális tüdőbetegek. = Orvosok Lapja, 1947. pp. 878–880.

Puder Sándor: Megemlékezés a fasizmus áldozatául esett magyar tüdőorvosokról. = Pneumologia Danubiana, 1948. pp. 191–199.

Puder Sándor: A baseli egyetem centenáris Semmelweis ünnepsége. = Orvosok Lapja, 1948. pp. 178–179.

Puder Sándor: Visszapillantás a Szegénysorsú Tüdőbetegek Szanatórium Egyesületének 50 éves munkájára. = Orvosok Lapja, 1948. pp. 1163–1165.